

Šindelář, Bedřich

[Soboul, Albert. Les sans-culottes parisiens en l'an II : mouvement populaire et gouvernement

évolutionnaire 2 juin 1793 - 9 Thermidor an II]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1960, vol. 9, iss. C7, pp. 283-284

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102139>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Albert Soboul: Les sans-culottes parisiens en l'an II. Mouvement populaire et gouvernement révolutionnaire.

2. juin 1793 — 9 thermidor an II. Paris, Libr. Clavreuil, 1958, stran 1168 + přílohy.

Soboulova nová kniha je výsledkem mnohaletého poctivého úsilí hlásícího se předběžně řadou průpravných prací a studií — o některých z nich bylo referováno v předchozích ročnících našeho sborníku —, jež dávaly tušit, že autor chystá o hnutí pařížských sansculotů z období revolučně demokratické diktatury jakobínské obsáhlé dílo zásadního významu. Ačkoli požárem archivu pařížské policejní prefektury za bojů komunardů v r. 1871. vzalo za své mnoho základního dokumentárního materiálu k dějinám pařížských revolučních sekcí a sansculotského hnutí z konce 18. století, podařilo se autorovi shromáždit z jiných archivních a knihovních fondů francouzských i zahraničních materiálů překvapující bohatosti a pestrosti (viz str. 12—18 a zejména soupis na str. 1037—1066), jež mu umožnil napsat tak rozsáhlou a obdivuhodnou knihu. Na té třeba ocenit především autorovu precizní práci s velkým množstvím materiálu, který po kritickém prověření a zhodnocení zpracoval z marxisticko-leninských pozic s příkladnou péčí a důkladností.

Práce je rozdělena do tří obsáhlých oddílů, z nichž každý se dělí na dalších 6 kapitol. První oddíl je věnován rozmachu a stabilizaci lidového hnutí v době od června 1793 do února 1794 (str. 21—404). Druhý oddíl se obírá speciálně pařížským sansculotským hnutím, jeho snahami hospodářskými i sociálně politickými, jakož i organizační strukturou hnutí (str. 407—677). Konečně třetí oddíl líčí zastavení a úpadek lidového hnutí v době od února 1794 do thermidorského kontrarevolučního převratu (str. 681—985). Poté následuje závěrečná část objasňující ve třech částech úlohu sansculotů v událostech 9. thermidoru s celkovým zhodnocením úlohy lidových mas v revoluci. Za tím pak jsou připojeny přílohy, ve kterých kromě dvou plánek Paříže se zakreslenými revolučními sekcemi najdeme zpracováváno politickou organizaci pařížských sansculotů v soupisech sekcí a lidových revolučních spolků, ve formě tabulkových přehledů apod. (str. 1067—1104). Konečně v závěru objemného svazku jsou důkladné rejstříky, soupis zkratk a přehledná tabulka revolučního kalendáře s převodem na gregoriánský.

Soboulova kniha zachycuje přímo s monumentální šíří hnutí pařížského lidu od nastolení jakobínské revoluční diktatury, a to nejprve v jeho vzestupných a později sestupných fázích, se všemi peripetemi a s konflikty sansculotů s revoluční vládou, jež posléze tragicky vyústily v osudném thermidoránském kontrarevolučním převratu.

Jestliže Ernest Mellié r. 1898 ve své práci (*Les sections de Paris pendant la Révolution française*) vylíčil pařížské sansculoty v revoluci jako pasivní masu jednající prý zcela ve vleku buržoasie, pak Soboul vyvrátil zcela průkazně jeho tvrzení a ukázal právem specifické rysy uvedeného hnutí. Soboul opravil zároveň i názor svého učitele A. Mathieze, který ve svých jinak záslužných pracích nedovedl ještě pochopit neslučitelnost politických zásad sansculotské demokracie na jedné straně a revoluční vlády na straně druhé. Soboul dovedl např. názorně ukázat, že lidové hnutí směřovalo stále více k decentralizaci státní správy, k důslednému uplatnění místní autonomie, kdežto buržoasie uvedeně snahy soustavně potírala a převzala centralistickou koncepci starého předrevolučního režimu. Autor dále podrobil oprávněné kritice názory Daniela Guérina, který v r. 1946 v práci *La lutte de classes sous la première République* se kromě jiného snažil dokazovat, že prý v letech 1793—1795 došlo v Paříži ke „koexistenci buržoasní revoluce a zárodku proletářské revoluce“; Soboul k tomu právem namítá, že nelze tehdejší sansculoty anachronicky ztotožňovat s továrním proletariátem, který se zformoval teprve později, až za průmyslové revoluce.

Drtivá většina buržoasních historiků, jak známo, podceňuje úlohu lidových mas v revoluci a pokud několik málo autorů před Soboulem uznávalo sociální pohnutky sansculotského hnutí za revoluce, shodovali se — přes některé názorové odstíny — bez rozdílu všichni v tom, že onomu hnutí upírali specifický charakter. Naproti tomu Soboul zase „originální a specifický charakter lidové revoluce“ ve své práci neobyčejně vyzvedl a podtrhl. Učinil to však natolik důrazně, že v důsledku toho dospěl k podobnému extrému, jako před tím jeho učitel Georges Lefebvre, který ve svých jinak fundamentárních pracích o agrární problematice za revoluce dospěl k závěru, že prý tehdy se na francouzském venkově vytvořil „autonomní proud“ hnutí venkovského lidu, jakási „specifická agrární revoluce“ nezávislá domněle na revolučním hnutí francouzských měst. Soboulovi připadala uvedená koncepce patrně natolik lákavou, že ji převzal a prostě aplikoval při celkovém zhodnocení sansculotského hnutí. Mám za to, že kdyby si byl Soboul teoreticky v náležitě šíři uvědomil, že sansculotské hnutí vyrostlo v jádře na přechodu z buržoasní revoluce do stadia revoluce buržoasně demokratické — a to ještě v hodně rané podobě, kdy se totiž ještě nemohlo uplatnit uvědomělé proletářské hnutí —,

pak by nebyl dospěl až k tak extrémnímu vyhocení při celkovém zhodnocení významu sansculotského hnutí, které tak vlastně vytrhl ze širší souvislosti a dostal, nadsazeným zdůrazněním jeho „specifičnosti“, vlastně do izolace od jeho rodné půdy — od buržoasně demokratického procesu prohlubování revoluce. Kdyby byl autor vyšel z právě uvedeného hlediska, byl by sotva tak stroze odmítl sansculotské ekonomické představy — tj. požadavek rozdrobit velké vlastnictví na drobné — jako reakční (str. 453), protože takto je odsoudit bylo by z hlediska buržoasně demokratické revoluce upříšněné.

Soboulovi zřejmě uniklo, že výše zmíněnou teorii Lefebvrovu o specifické agrární revoluci podrobili oprávněné kritice sovětsí historikové již před II. světovou válkou. Zdá se, že uvedené opominutí souvisí do značné míry s tím, že autor nemohl pro jazykové potíže použít cenných původních prací sovětských historiků, kupř. Tarleho, Volgina, Naročnického, Manfreda, Sytina a dalších. Zároveň s tím asi unikla Soboulovi i sovětská diskuse o teoretických otázkách v souvislosti s problémem definice pojmu „lidové masy“ (Poršněv, Butěňko aj.), v důsledku čehož se vymezení pojmu „sansculotte“ a jeho vztahu k pojmu „lidové masy“ nedostalo osvětlení v žádoucí teoretické šíři a hloubce.

Za další nedostatek práce nutno dále považovat, že autor se v použité literatuře omezil jen na francouzsky nebo anglicky psané práce — původní i přeložené — takže mezi použitými pracemi marně hledáme řadu starších i novějších prací v dalších jazycích, zejména pak práce německé. Ze starších např. L. Stein, *Geschichte der sozialen Bewegung in Frankreich von 1789 bis auf unsere Tage*, Lipsko 1850, I–III; z novějších např. J. Kuczynski, *Die Geschichte der Lage der Arbeiter in Frankreich von 1789...*, Berlín 1955, sv. I.

Práci klasiků marxismu-leninismu použil autor tentokrát opravdu ve velmi mizivé míře. Tak k Leninovi nepřihlédl vůbec, třebaže právě u něho mohl najít pro svou knihu nemálo cenných podnětů a postřehů. Marxe a Engelse použil autor ve své knize na jediném místě (na str. 3) a to ještě jen při letmém odkazu na Manifest. Je možné, že autor byl v tomto ohledu nucen ustoupit silnému nátlaku, jakému je v dusivém prostředí imperialistického státu vystaven marxistický historik, pracující tam v pokrokovém duchu za okolností krajně nepříznivých. Soboul vždy vyvíjel a dosud vyvíjí poctivou snahu pracovat metodou marxistického historika. Okolnost však, že se tentokrát neporadil dost důvěrně s odkazem klasiků a s výsledky sovětské historické vědy, zanechala v jeho práci stopu v podobě některých nedostatků teoretické povahy.

Hlavní cena Soboulovy knihy spočívá v jejím neobyčejném bohatství materiálovém, které umožnilo autorovi řadu udalostí vylíčit v jiném světle než je bylo až doposud zvykem vidět. Není pochyb, že některé z dílčích výsledků a závěrů Soboulových narazí na kritiku a nesouhlas u marxistických historiků, ale to vše nemůže snížit celkový význam jeho knihy, která má pro poznání hnutí pařížského lidu podobně základní a zásadní význam, jaký mají známé průkopnické práce Lefebvrovy o hnutí lidu na francouzském venkově za revoluce. Každý odborný historik, který se bude chtít spolehlivě seznámit s vývojem hnutí pařížských sansculotů, bude muset nezbytně sáhnout k monumentální knize Soboulově, k nejvýznamnějšímu dílu, jež podle mého mínění o francouzské buržoasní revoluci z konce 18. století vyšlo od skončení II. světové války.

Bedřich Sindelář

Jan Novotný: O bratrské družbě Čechů a Slováků za národního obrození.

Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1959, str. 280.

Nové uspořádání česko-slovenských vztahů po vzniku lidově demokratické ČSR, v němž se uplatnila v bratrském společenství česko-slovenském poprvé zásada historické spravedlnosti vůči Slovákům a Československá republika se konečně stala státem dvou rovnoprávných národů společně budujících lepší budoucnost, vyžadovalo od naší současné historiografie i nové zhodnocení česko-slovenských vztahů v minulosti. Naléhavým úkolem to bylo zvláště pro období národního obrození, jež tvoří jednu z nejvýznamnějších kapitol těchto vztahů a které bylo oficiálně vědou předmnichovské republiky vykládáno v duchu nesprávné koncepce jednotného československého národa. Tohoto nesnadného úkolu se ujal Jan Novotný v knize „O bratrské družbě Čechů a Slováků za národního obrození“ (SNPL, Praha 1959) a nutno hned úvodem říci, že jej splnil úspěšně a se ctí. S názory dřívější historiografie a literární historie se vyrovnal v článku „Otázky obrozeneckých vztahů Čechů a Slováků v dosavadní historiografii“ (Historický časopis SAV 1958, č. 2) a v této knize se pokusil nastínit celkový vývoj československých vztahů za národního obrození od 80. let XVIII. stol. až do r. 1848. Knihu rozdělil do tří časových celků. První periodizoval od 80. let XVIII. stol. do počátku